

ANALYSIS AND EVALUATION OF ART PROCESS AND PRODUCT IN ART TEACHING

Maja Žmukić

Faculty of Educational Sciences, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina,
majazmukic@gmail.com

Abstract: Assessment of student work is a complex systematic collection of data in the learning process, their acquisition of knowledge, skills, independence and work ethics, in accordance with the defined law on the achieved level of competencies and achievements in the adoption of educational content.

The goal of this research is to examine and determine which evaluation norm is used to grade student's artwork and their art processes; how is selection for the school exhibition panel achieved and whether preference is given to artwork if it followed the given topic as credibly as possible. This research comprises of two groups, primary school teachers and their students.

The sample consists of 214 students, of which 108 are 3rd grade students and 104 are 4th grade students. The second sample consisted of 10 teachers. The research methods selected for deriving relevant conclusions are: descriptive method, theoretical analysis method and historical method. The results obtained through a survey questionnaire related to the surveyed teachers can be concluded that 50% of the exhibition panel consists of works that had the best presentation of the given topic and most credibly represented the processed motif, then 40% is for the artwork of the students who had the best results of the art challenge, the other 10% represents student artworks regardless of the above. The survey for students stated that 73.36% of the works on the exhibition panel are those that were done on the topic, and only 16.36% were realized with the aim of an art problem, the remaining 10.28% are in the category of the most credibly presented motif. According to the obtained results, teachers and students most often selected for the exhibition panel the artworks of students who had the most credible idea of the given topic, and less the ones which had the realization of the art goal, literacy and artistic solution of and art problem.

Keywords: art education, art culture, grading artwork.

ANALIZA I VREDNOVANJE LIKOVNOG PROCESA I PRODUKTA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Maja Žmukić

Faculty of Educational Sciences, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina,
majazmukic@gmail.com

Apstrakt : Ocjenjivanje rezultata učeničkih radova je složeno sistematsko prikupljanje podataka u procesu učenja, sticanja znanja, sposobnosti i odgovornosti prema radu, u skladu sa definisanim zakonom o postignutoj razini kompetencija i postignuća u usvajanju odgojno-obrazovnih sadržaja.

Cilj ovog istraživanja je ispitati i utvrditi kojom skalom vrednovanja se ocjenjuju likovni procesi i produkti učeničkog likovnog rada, o njihovoj selekciji za pano škole, i da li je prednost nad likovnim sadržajima ako su realizovani što vjerodostojnijoj predodžbi zadate teme.

Populacija na koju se odnose zaključci donešeni u ovom istraživanju obuhvaća dvije skupine, nastavnike i učenike razredne nastave. Uzorak se sastoji od 214 učenika, od čega je 108 učenika III razreda, a 104 učenika IV razreda. Drugi uzorak ispitanika činilo je 10 nastavnika. Odabir istraživačkih metoda za izvođenja relevantnih zaključaka su: deskriptivna metoda, metodu teorijske analize, istorijska metoda. Dobivenim rezultatima putem anketnog upitnika koji se odnosio na ispitanike nastavnike može se zaključiti da 50% izložbenih panoa čine radovi koji su najbolje odgovorili na zadatu temu i najvjerodostojnije predstavljaju obrađeni motiv, zatim u zastupljenosti od 40 % oni koji su najbolje odgovorili na likovni problem, a ostalih 10% čine radovi bez obzira na gore navedeno. Anketom za učenike konstantovano je da 73.36%, radova na panou ostvarenih na temu, 16.36% na likovni problem, ostalih 10.28% koji najvjerodostojnije predstavljaju likovni motiv. Prema dobijenim rezultatima nastavnika i učenika za izložbeni pano najčešće biraju likovni radovi učenika ostvareni što vjerodostojnijoj predodžbi zadate teme, a manje realizaciji likovnog cilja, pismenosti i likovnog problema.

Ključne reči: likovno obrazovanje, likovna kultura, vrednovanje i ocjenjivanje učeničkih radova

1. UVOD

Vrednovanje i ocjenjivanje rezultata učeničkih radova je složeno sistematsko prikupljanje podataka u procesu učenja i sticanja znanja, vještina, sposobnosti, samostalnosti i odgovornosti prema radu, koje je skladu sa zakonom prihvaćenim načinima. Provjeravanje ili vrednovanje odnosi se na procjenu postignute razine kompetencija u nastavnom predmetu, a ocjenjivanje je pridavanje brojčane ili opisne vrijednosti rezultatima praćenja i provjeravanja učenikovog rada prema sastavnicama ocjenjivanja nastavnoga predmeta. U istraživanju o ocjenjivanju u nastavi likovne kulture (Dobrota, Kušćević, Burazer, 2010) navode da bi vrednovanje trebao biti dodatni poticaj u osobnom razvoju učenika, te da se u samom procesu ocjenjivanja moraju poštovati učeničke sposobnosti. Upravo iz tog razloga likovni rad učenika treba posmatrati kao cjelinu koju čini određeni skup postupaka i ne smije se zanemariti niti jedan parametar estetskog procjenjivanja. Iako postoje određeni prijedlozi, kako se i na osnovu čega vrednuje i ocjenjuje jedan učenički rad, ponekad nastavniku procjenjivanje može biti otežano. Zupančić (2017) govori o tome da su u savremenom društvu stvaralaštvo i inovativnost jedne od najpoželjnijih sposobnosti koje pojedinc posjeduje u svim područjima ljudskog djelovanja, iako iste je nemoguće generalizirati i empirijski mjeriti. Upravo iz tih razloga preko vrednovanja likovnog rada treba ugraditi u odgoj učenika odnos prema umjetnosti. "Poticanje kreativnog izražavanja, odnosno kreativnosti čini u nacionalnim kurikulumima mnogih europskih i izvan europskih zemalja važnu kompetenciju koja se kod učenika nastoji razviti." (Huzjak M., Županić Benić M. 2017). Prema nastavnom planu i programu Federacije BiH, Kantona Sarajeva pored određenih prijedloga nije precizirana tačna formula formiranja ocjene, osim stavova ovisnih od onoga što je predviđeno - šta se očekuje od učenika to se i ocjenjuje, skalom: pitanja ostvarenosti zadatka tj. likovni problem, pitanja načina korištenja materijala - likovni rukopis i pitanja kreativnosti, različitosti. Izdvojeno; "Likovna pismenost (dobar), likovna kultura (vrlo dobar), likovna kreativnost (odličan). Likovna pismenost bi bila nivo koji svi učenici mogu osvojiti, interes da učenici «crtaju». Likovna kreativnost je rijedak neponovljiv subjektivni doživljaj «crteža» koji zavisi od trenutka inspiracije. Iz tog razloga dječiji crtež neophodno je analizirati sa različitim aspektima: estetskog, psihološkog i pedagoškog. Pravilan odnos nastavnika prema učeničkim radovima je od izuzetnog značaja za likovno kreativni rad djece." (BiH, Federacija BiH, Kanton Sarajevo Ministarstvo obrazovanja i nauke 2016). Načelno, u praksi za ocjenu odličan učenik bi trebao biti uspješan u zadovoljavanju svih parametara vrednovanja, da u potpunosti kroz svoje radove prikazuje likovni jezik, likovne probleme, razvije individualni likovni izraz. Za vrlo dobar uspjeh da je zadovoljio parametre vrednovanja, ali sa manje uspjeha. Dobar uspjeh da nije zadovoljio sve sastavnice vrednovanja, izražava se vrlo jednostavnim likovnim jezikom. Dovoljan uspjeh da slabo realizuje zadatke, i nedovoljan uspjeh je kada učenik ne zadovoljava niti jednu sastavnicu vrednovanja. Postavlja se pitanje, šta ako učenik ostvari dobre rezultate iz likovnog zadatka, koji jeste obrazovni cilj nastave, ali ne ovlada dobro tehnikom iako pristupi radu i realizaciji sa izuzetnom kreativnošću? Da li i tada treba dobiti ocjenu odličan zato što je zadatak uspješno uradio, iako druge parametre nije zadovoljio? Da li ga ocjeniti odličnim uspjehom? Odgovor je potvrđan. Ovdje nad tradicionalnom načinu ocjenjivanja treba dati prednost slobodi izraza. Nastavnik može učenicima dodijeliti odličan uspjeh za slobodu izraza, ali sa takvom odlukom ne može se pristupiti svakom satu jer onda bi nastava bila u potpunosti neorganizovana i bezciljna. Ne smije se zaboraviti da je crtanje intiman čin i da negativna reakcija nastavnika može dovesti do toga da se učenik osjeti poniženim i postidehim. Kako kaže M. Ž. Milutinović (2019): "Cilj individualizacije je omogućavanje optimalnih uslova za svakog učenika u ostvarivanju napretka u okvirima svojih mogućnosti i sposobnosti kako bi se obogatio i proširio individualni likovni senzibilitet, kroz pristup koji je metodički najprihvatljiviji za tog učenika." Upravo zato učenika treba pohvaliti, ali skrenuti pažnju da nije realizovao ono što je od njega traženo te da, opet kroz svoj individualni izraz, odgovori na naredni zadatak. Podržavanje učenika u njegovom autentičnom izrazu jača njegovu sigurnost za daljim likovnim istražavanjem, jer nastava se ne mjeri samo postignutim rezultatom, već i kreativnim procesom. Učenici treba da poznaju kako se vrednuje, ocjenjuje na času likovne kulture, da postepeno uče i shvataju zašto je jedan rad koji nije odgovorio na zadatak dobio višu ocjenu, a da pri tome se ne dovede do nezadovoljstva ili zloupotrebe, već do međusobne podrške i razumijevanja. Kako ističe Jakubin, (1996) da bi u svrhu boljeg shvatanja učitelji u procesu vrednovanja i ocjenjivanja trebali učenicima objasniti elemente ocjenjivanja. Time se oplemenjuje i odgaja učenik da je svaki likovni rad, pa i onaj koji u nekom obliku odstupa od dnevnog zadatka, odraz svog autora i da se kao takav treba poštovati. Šimrak, Šverko, Benić, (2010) govore o tome da se i vrednovanju, ocjenjivanju treba pristupiti s holističkog gledišta, i da se kod učenika razvijaju svi njegovi potencijali, redovno upoznavati ih da umjetnošću, muzejima, otkrivati prisutnost umjetnosti u svemu što nas okružuje, poticati ih da što slobodnije izraze svoj doživljaj kako bi njihov likovni izraz proizašao iz njihove originalnosti. U radu „Likovno obrazovanje: nove pedagoške prakse“ Turković (2013) jasno ističe značaj sudjelovanja učenika u procesu vrednovanja i ocjenjivanju sopstvenog, ali i tuđeg likovnog djela čime se dodatno obrazuje i odgaja ka odgovornom pristupu radu. U istraživanju provedenim na uzorku od 300 učenika osnovnih škola (Šibensko - kninske i Splitsko - dalmatinske županije) autori Kušćević, Dobrota, Burazer (2010) dolaze do zaključka da je ocjena u likovnoj kulturi dodatni poticaj u razvoju

učenika i motivacija za dalji rad, i to u ukupnom procentu od 97,1 %. U knjizi Likovna kultura u nižim razredima osnovnog obrazovanja, st.109.,110. Tanay (1989) o vrednovanju dječijih likovnih radova kaže: “Likovna kultura specifično je područje odgoja i obrazovanja u kojem dječiji likovni izraz, temeljen na individualnom kreativnom mišljenju i rasuđivanju, predstavlja mjerilo psihofizičkog razvoja djeteta s obzirom na posljedice pedagoških uticaja. To znači da u dječijem radu možemo analizirati mogućnosti koje dijete posjeduje, ali u isto vrijeme osjete i osjećaje koje poznaje kao i načine kako prima eventualne upute nastavnika” Da bi se moglo ulaziti u analizu likovnog izraza djeteta treba poznavati razvoj dječijeg crteža. Proces razvitka likovnog izraza kod djece je jedinstven i odvija u više faza na način da jedna faza izlazi iz druge te niti jednu nije moguće preskočiti. U radu “Metoda analitičkog promatranja u razvoju dječjeg crteža” Huzjak (2013) govori o počecima istraživanja isključivo dječjeg crteža na osnovu objavljenog rada engleskog učitelja crtanja Ebenzer Cooke 1886. godine pod nazivom “Our art teaching and child nature” i talijanskog likovnog kritičara umjetnosti Corrado Ricci koji je napisao prvu knjigu o dječjem crtežu. Jedani od pionira bavljenja takvog crteža francuski profesor filozofije Georges-Henri Luquet 1913. godine objavio knjigu teorija “Les Dessins d'un Enfant”, koja je postavila temelje svim budućim raspravama o analizi dječjeg crteža kao aspektu razvojne psihologije. Zahvaljujući tim temeljima danas se nastavljaju i produbljuju istraživanja o važnosti analize likovnog djela djece.

2. METODE RADA

2.1. Uzorak ispitanika

Kao ispitanici ili sudionici istraživanja odabrana su dva odvojena uzorka koji su predstavljali dva različita izvora podataka a to su (1) uzorak nastavnika i (2) uzorak učenika. Uzorak čine učenici uzrasta od I do V razreda osnovne škole i nastavnici. Istraživanje je provedeno na populaciji od N=214 učenika, od čega je 108 učenika III razreda, a 104 učenika IV razreda. Drugi uzorak ispitanika činilo je 10 nastavnika. U cilju dobijanja pouzdanih (relevantnih) podataka, uzorak ispitanika je uzet iz populacije 5 različitih škola Kantona Sarajevo. Istraživanjem je ukupno obuhvaćeno deset razrednih odjeljenja, po dva razreda iz svake škole, formirane u dvije skupine, pet razreda trećih i pet razreda četvrtih odjeljenja. Istraživanje je urađeno u skladu sa preporukama Helsinške deklaracije i učešće je bilo dobrovoljno

2.2. Uzorak varijabli

Podaci su prikupljeni izravno od ispitanika pri čemu je korišten anketni listić zatvorenog tipa iz dva dijela: anketni upitnik za nastavnike i učenike, otvoreni intervju. U skladu sa postavljenim ciljem utvrđene su nezavisne i zavisne varijable. Nezavisne varijable u odnosu na nastavnike: spol, stručna sprema, godine radnog staža i nezavisne varijable u odnosu na učenike: dob (razred), spol. Ono što je posmatrano kao zavisna varijabla kako bi se utvrdilo uzrokuju li nezavisne varijable na njima neke promjene su likovne preference učenika.

2.3. Metode obrade podatak

Svi podaci prikupljeni istraživanjem obrađeni su postupcima deskriptivne statistike. Iz prostora deskriptivne statistike izračunati su frekvencije i procenti. Za obradu podataka primijenjen je statistički program za personalne računare SPSS for Windows-verzija 2.

3. REZULTATI

Interpretacija rezultata istraživanja ankete za nastavnike. Prikaz frekvencije odgovora.

Tabela 1. "Da li sat likovne kulture realizujete na zadatu temu i motiv kao cilj sata? "

Varijable	f	%
Nikad	0	0,00%
Rijetko	0	0,00%
Često	5	50,00%
Uvijek	5	50,00%
Ukupno	10	100,00%

Tabela 2. "Da li na svakom satu realizujete određeni likovni problem kao cilj sata? "

<u>Varijable</u>	<u>f</u>	<u>%</u>
Nikad	0	0,00%
Rijetko	0	0,00%
Često	5	50,00%
Uvijek	5	50,00%
Ukupno	10	100,00%

Tabela 3. "Da li učenici pri realizaciji sata više vole da rade na zadatu ili slobodnu temu?"

<u>Varijable</u>	<u>f</u>	<u>%</u>
Zadatu	6	60,00%
Slobodnu	4	100,00%
Ukupno	10	100,00%

Tabela 4. "Koje radove izlažete na pano škole? "

<u>Varijable</u>	<u>f</u>	<u>%</u>
Na temu	4	40,00%
Lik.problem	4	40,00%
Motiv	1	50,00%
Svi radovi	1	50,00%
Ukupno	10	100,00%

Tabela 5. "Kojom skalom vrednovanja ocjenjujete jedan likovni zadatak?"

Interpretacija rezultata istraživanja ankete za učenike, prikaz frekvencije odgovora.

Tabela 6. "Da li vam učitelj/ca uvijek kaže šta da crtate?"

<u>Varijable</u>	<u>f</u>	<u>%</u>
Uvijek	140	65.42%
Često	44	20.56%
Rijetko	28	13.08%
Nikad	2	0.93%
Ukupno	64	100,00%

Tabela 7. "Da li vam učitelj/ca pomaže u realizaciji likovnog rada?"

<u>Varijable</u>	<u>f</u>	<u>%</u>
Nimalo	72	33.64%
Sasvim malo	48	22.43%
Malo	27	12.62%
Srednje	67	31.31%
<u>Ukupno</u>	<u>214</u>	<u>100.00%</u>

Tabela 8. "Šta najčešće crtate i slikate?"

<u>Varijable</u>	<u>f</u>	<u>%</u>
Predmet	29	13.55%
Prirodu	99	46.26%
Portret	5	2.34%
Slobodnu temu	16	7.48%
<u>Ilust. priče</u>	<u>65</u>	<u>30.37%</u>
<u>Ukupno</u>	<u>214</u>	<u>100.00%</u>

Tabela 9. "Koji se radovi najviše dopadaju učiteljici?"

<u>Varijable</u>	<u>f</u>	<u>%</u>
Na temu	157	73.36%
Na lik problem	35	16.36%
Obrađeni motiv	22	10.28%
<u>Ukupno</u>	<u>214</u>	<u>100.00%</u>

Tabela 10. "Da li je tvoj rad ikad bio na panou?"

<u>Varijable</u>	<u>f (M)</u>	<u>f (Ž)</u>	<u>% (M)</u>	<u>% (Ž)</u>
Da	51	43	48,11%	39,81%
Ne	11	8	10,38%	7,41%
<u>Samo jednom</u>	<u>7</u>	<u>7</u>	<u>6,60%</u>	<u>6,48%</u>
<u>Više puta</u>	<u>37</u>	<u>50</u>	<u>34,91%</u>	<u>46,30%</u>
<u>Ukupno</u>	<u>106</u>	<u>108</u>	<u>100,00%</u>	<u>100,00%</u>

Prikaz frekvencije odgovora muških i ženskih učenika na pitanja.

Tabela 11. "Da li vam učitelj/ca uvijek kaže šta da crtate?"

<u>Varijable</u>	<u>f (M)</u>	<u>f (Ž)</u>	<u>% (M)</u>	<u>% (Ž)</u>
<u>Uvijek</u>	<u>70</u>	<u>70</u>	<u>66,04%</u>	<u>64,82%</u>
<u>Često</u>	<u>23</u>	<u>21</u>	<u>21,70%</u>	<u>19,44%</u>
<u>Rijetko</u>	<u>13</u>	<u>15</u>	<u>12,26%</u>	<u>13,89%</u>
<u>Nikad</u>	<u>0</u>	<u>2</u>	<u>0,00%</u>	<u>1,85%</u>
<u>Ukupno</u>	<u>106</u>	<u>108</u>	<u>100,00%</u>	<u>100,00%</u>

Tabela 12. "Da li vam učitelj/ca pomaže u realizaciji likovnog rada?"

Varijable	f (M)	f (Ž)	% (M)	% (Ž)
Nimalo	37	35	34,91%	32,41%
Sasvim m.	24	24	22,64%	22,22%
Malo	15	12	14,15%	11,11%
Srednje	30	37	28,30%	34,26%
Ukupno	106	108	100,00%	100,00%

Tabela13. "Šta najčešće crtate i slikate?"

Varijable	f (M)	f (Ž)	% (M)	% (Ž)
Predmet	17	12	16,04%	11,11%
Prirodu	50	49	47,17%	45,37%
Portret	1	4	0,94%	3,70%
Sl. temu	9	7	8,49%	6,48%
Ilust.priče	29	36	27,36%	33,34%
Ukupno	106	108	100,00%	100,00%

Tabela 14. "Koji se radovi najviše dopadaju učiteljici?"

Varijable	f (M)	f (Ž)	% (M)	% (Ž)
Na temu	77	80	72,64%	74,08%
Na likovni problem	19	16	17,93%	14,81%
Obradeni motiv	10	12	9,43%	11,11%
Ukupno	106	108	100,00%	100,00%

Tabela 15. "Da li je tvoj rad ikad bio na panou?"

Varijable	f	%
Da	94	43.93%
Ne	19	8.88%
Samo jednom	14	6.54%
Više puta	87	40.65%
Ukupno	64	100,00%

Prikaz frekvencije odgovora učenika III i IV razreda.

Tabela 16. "Da li vam učitelj/ca kaže šta da crtate?"

Var.	f (III)	f (IV)	% (III)	% (IV)
Nimalo	22	50	20,37%	47,17%
S.malo	27	21	25,00%	19,81%
Malo	14	13	12,96%	12,26%
Sred.	45	22	41,67%	20,76%
Ukup.	108	106	100,00%	100,00%

Tabela 17. "Da li vam učitelj/ca pomaže oko rada"

Var.	f (III)	f (IV)	% (III)	% (IV)
Uvijek	78	62	72,22%	58,49%
Često	25	19	23,15%	17,92%
Rijetk	5	23	4,63%	21,70%
Nikad	0	2	0,00%	1,89%
Ukup	108	106	100,00%	100,00%

Tabela 18. "Koji se radovi najviše dopadaju" učiteljici?"

Tabela 19. "Šta najčešće crtate i slikate? "

Var.	f (III)	f (IV)	% (III)	% (IV)
Predmet	14	15	12,96%	14,15%
Prirodu	62	37	57,41%	34,91%
Portret	2	3	1,85%	2,83%
Sl. temu	7	9	6,48%	8,49%
Ilust.	23	42	21,30%	39,62%
Ukupno	108	106	100,00%	100,00%

Tabela 20. "Da li je tvoj rad ikad bio na panou?"

Var.	f (III)	f (IV)	% (III)	% (IV)
Da	47	47	43,52%	44,34%
Ne	17	2	15,74%	1,89%
Jedn.	9	5	8,33%	4,72%
Ukup	108	106	100,00%	100,00%

Var.	(III)	f (IV)	% (III)	% (IV)
Temu	71	86	65,74%	81,13%
Lik.pr.	27	8	25,00%	7,55%
Motiv	10	12	9,26%	11,32%
Ukup.	108	106	100,00%	100,00%

4. DISKUSIJA

Prema rezultatima ovog istraživanja i zatečenog stanja u školama, u kojima je provedeno istraživanje i konstatovano da su izložbeni panoi sa likovnim radovima učenika koncipirani tako da su isti birani i valorizirani na osnovu njihove dekorativnosti i što realističnijeg prikaza obrađivane teme djelimično zasnovani na upotrebi šablona i stereotipa, nedovoljne likovne pismenosti, individualnosti i kreativnosti.

U odnosu na zadatak ovog istraživanja koji se putem anketnog upitnika odnosio na dobivanje rezultata stavova nastavnika i učenika o tome; da li nastavnik daje prednost likovnim sadržajima učeničkih radova ako su realizovani što vjerodostojnijoj predodžbi zadate teme, a ne realizaciji likovne pismenosti i likovnog problema. Dobijeni odgovori da su raspon upotrebe tehnike te likovni problem skale vrednovanja koji se najčešće uzimaj u obzir pri ocjenjivanju, a najmanje pažnje obraća se na originalnost učenikov likovnog izraza. Na pitanje: "Kojom skalom vrednovanja ocjenjujete jedan likovni zadatak?", može se konstatovati da su "raspon upotrebe tehnike" te "likovni problem" skale vrednovanja koje nastavnici najčešće vrednuju.

Iz ovoga se može zaključiti da iako u odnosu prva dva odgovora ne postoji znatna statistička razlika, očegledno je da nije adekvatno postavljena skala vrednovanja jednog likovnog zadatka, koja bi trebala ići ustaljenom hronologijom; likovni problem, originalnost, likovnost, raspon upotrebe tehnike, kompozicija, uloženi trud i odnos prema radu. U dijelu istraživanja o izložbenim panoima škole rezultati ankete pokazuju da 40,00% likovnih radova su koji su najbolje odgovorili na zadatu temu, također 40,00% nastavnika reklo je da izlažu one koji su najbolje odgovorili na likovni problem, one koji najvjerodostojnije predstavljaju obrađeni motiv (10%) i svi učenički radovi, (10%). Iz ovoga može se zaključiti da učenici koji su najbolje odgovorili na zadatu temu i oni koji najvjerodostojnije predstavljaju obrađeni motiv čine 50% izložbenog panoa, dok su na drugom mjestu oni koji su najbolje odgovorili na likovni problem, a ostalih 10% čine učenički radovi, bez obzira na gore navedeno.

Učenici su putem aketnog upitnika na pitanje: "Koji se radovi najviše dopadaju učiteljici?" najviše odgovori sa "oni koji su najbolje odgovorili na zadatu temu", tačnije 73.36%, a samo 16.36% učenika je odgovorilo "oni koji su najbolje odgovorili na likovni problem", dok 10.28% odgovorilo oni koji najvjerodostojnije predstavljaju obrađeni motiv. Najviše potvrdnih odgovora (43.93%) na pitanje da li rad ikad bio na panou, "da više puta" (40.65%), "samo jednom" (6.54%), a dogovor "ne" (8.88%).

Iz rezultata tabela u odnosu na dob i spol odgovori ispitanika III i IV razreda se nisu statistički značajno razlikovali, odnosno većinom su odgovorili sa "oni koji su najbolje odgovorili na zadanu temu", (66% i 81% u III i IV razredu respektivno u obje grupe).

Iz tabele u odnosu na dob nema znatnih razlika što pokazuje da je većina učenika imala svoje radove na izložbenom panou. Iz rezultata tabele u odnosu na spol, zastupljenost odgovora "da" je veća kod dječaka, a zastupljenost odgovora "da više puta" veća kod djevojčica.

Izlaganje učeničkih radova je vrlo bitno za razvoj i formiranje pozitivnog stava prema likovnoj umjetnosti, te se mora imati u vidu da nije svaki učenik jednako nadaren i da zbog toga ne treba biti ignorisan. Na žalost, često se pravi greška u poimanju i isticanju talentovanog učenika, smatrajući da je to ono dijete koje likovno jasno i realistično opisuje neki motiv, pa to rezultira i najčešćim odabirom izložbenih učeničkih likovnih radova.

5. ZAKLJUČAK

Ovim radom utvrđeno je da se u nastavi likovne kulture početnih razreda osnovnog obrazovanja, bazirajući se na III i IV razrede, za izložbene panoe najčešće biraju određeni likovni radovi učenika, iako svaki rad zaslužuje izlaganje. Dobijeni rezultati se podudaraju i sa zatečenim stanjima u školama, pa iz svega može se zaključiti da većina nastavnika pažnju posvećuje sadržajima likovnih radova ako su ostvareni što vjerodostojnijoj predodžbi zadate teme, a manje realizaciji likovne pismenosti i likovnog problema. Takva analiza i vrednovanje očekuje od učenika da reproduciraju, umjesto da stvaraju i samostalnim traganjem dođu do svojstvenog rješenja određenog likovnog zadatka. Usmjeravajući učenika ka slobodi likovnog izraza umanjuje se osjećaj ugroženosti u daljem radu, jer svaka ličnost bez obzira na talenat može ispoljiti svoje stvaralačke mogućnosti.

Nastavu likovne kulture treba ispoštovati unutar njenih obrazovnih i odgojnih zadataka, sa konstantnim podsticajima učenika ka stvaralačkom činu i tako obrazovati i odgojiti savremenog čovjeka.

LITERATURA

- Balić Šimrak, A., Šverko, I., & Županić Benić, M. (2010). *U prilog holističkom pristupu kurikulumu likovne kulture u ranom odgoju i obrazovanju*. Zagreb: ECNSI. 51-59. <https://www.bib.irb.hr/555803> 19.10.2020.
- Grgurić, N., & Jakubin, M. (1996.): *Vizualno - likovni odgoj i obrazovanje*, Zagreb: Educa Huzjak M <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/index.htm> 19.10.2020.
- Huzjak M., Županić Benić M., (2017) *Mjerenje kreativnosti u metodici likovne kulture*, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu In: *Croatian Journal of Education*. Vol:19; Sp.Ed.No.3/2017, pp 43-59.). [Measuring Creativity in Visual Arts Methodology in Elementary School](#)
- Kuščević, D., Dobrota, S., & Burazer, M. (2011). *Stavovi učenika četvrtih razreda osnovne škole o likovnoj kulturi i ocjenjivanju u nastavnom predmetu likovna kultura*. Godišnjak Titius: za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke, 215-227 UDK: 372. 87: 373.3 316.654-053.5 : 372.87 <https://hrcak.srce.hr/117713> 19.10.2020.
- Milutinović, Ž. M. (2019). *Tradicija i memezis kao osnovne karakteristike nastave likovnog obrazovanja*. Nezavisni univerzitet Banja Luka UDK 37.036-053.2:7.01 -DOI 10.7251/SVR1918321M <http://svarog.nubl.org/wp-content/uploads/1.11.2020>.
- Nastavni plan i program za devetogodišnje obrazovanje osnovne škole Kantona Sarajevo, Federacija BiH, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, 2016.
- Tany, E.R. (1989). *Likovna kultura u nižim razredima osnovne škole: priručnik za nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Turković, V. (2013). *Likovno obrazovanje: nove pedagoške prakse*. CROSBİ. 279-292. <https://www.bib.irb.hr/733446> 1.11.2020.
- Spajić, V. (1989), *"Vrednovanje likovnog djela: pristup pedagogiji umjetnosti*, Zagreb: Školske novine, (monografija)
- Županić Benić, M., & Balić-Šimrak, A. (2017). *Značaj istraživanja u umjetničkom području i promišljanja o stvaralačkom procesu za pojedinca i društvo / Međunarodni interdisciplinarni simpozij*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo., str. 129-130 <https://www.bib.irb.hr/894887> 20.10.2020.